

Nr 94.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1943 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående anslag för budgetåret 1943/44 till polis-
radioväsendet.*

(3:e avd.)

I propositionen nr 127 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1943, föreslagit riksdagen att till Statspolisorganisationen: Polisradioväsendet för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Genom beslut den 25 april 1941 uppdrog Kungl. Maj:t åt polismästaren E. Fontell, byrådirektören A. S. Lemoine, polismästaren A. K. E. Ros och statspolisintendenten G. Å. L. Thulin att i egenskap av sakkunniga inom socialdepartementet verkställa undersökning rörande de erfarenheter, som vunnits av de radioanläggningar, vilka anskaffats för polisens behov i vissa städer, samt att på grundval härav verkställa kompletterande undersökningar rörande möjligheterna att åstadkomma enhetlighet och samordning vid det fortsatta anskaffandet av radioanläggningar för rikets polisväsen. De sakkunniga avgåvo den 5 november 1942 betänkande med förslag till samordning av polisradioväsendet i riket (statens off. utredn. 1942:51).

En anläggning för polisradio består dels av en fast station eller huvudstation och dels av särskilda, i bilar installerade radiostationer, de senare på fackspråket kallade rörliga stationer. I sin enklaste form utgöres den fasta stationen av en sändaranläggning och de rörliga stationerna av mottagningsapparater. Ett dylikt system medgiver kommunikation allenast från den fasta stationen till radiobilarna men däremot icke i motsatt riktning. I ett fullt utbyggt polisradiosystem består apparaturen vid de skilda stationerna av såväl sändare som mottagare. Dubbelsidig kommunikation kan därvid upprätthållas mellan huvudstationen och radiobilarna. Även bilarna inbördes kunna i viss utsträckning stå i omedelbar förbindelse med varandra.

De nuvarande polisradioanläggningarna för telefoni karakteriseras därav, att de i regel äro anordnade enligt det s. k. amplitudmoduleringsystemet (AM-systemet), varmed i korthet förstås, att moduleringen av talet åstadkommes genom vissa förändringar av radiovågornas amplituder. Under de senaste åren har i Amerikas förenta stater ett nytt system för talmoduleringen, kallat det frekvensmodulerade systemet (FM-systemet), utexperimenterats och tagits i bruk. Enligt detta system sker talets modulering genom för-

ändringar av den utsända frekvensen. På de sakkunnigas föranstaltande har FM-systemet provats med avseende å sin lämplighet för polisradioändamål. De sakkunniga uttala, att såsom resultat av de i olika avseenden företagna undersökningarna framgått, att FM-systemet vore AM-systemet avgjort överlägset för polisradiobruk samt att överlägsenheten främst bestode däri, att FM-systemet besutte ökad störningsfrihet och väsentligt ökad räckvidd — intill 60 kilometer mot AM-systemets cirka 20 kilometer — på ultrakorta vågor.

Tillstånd att för polisändamål inrätta och nyttja radioanläggningar ha meddelats polismyndigheterna i *Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Örebro, Borås, Katrineholm* och *Varberg*. Giltighetstiden för dessa tillstånd utlöper i flertalet fall först med utgången av år 1949.

En redogörelse för sakkunnigutredningens innehåll i fråga om polisradion i Sverige, dess betydelse och behovet av samordning av densamma återfinnes i propositionen å sid. 3—7.

Beträffande de sakkunnigas förslag till samordning hänvisas till departementschefens nedan intagna anförande i ämnet och propositionen sid. 7—9.

Genomförandet av samordningen skulle enligt sakkunnigförslaget vara knutet till förfarandet vid tillståndsgivningen. Detta betyder att härunder skulle fastställas, huruvida en anläggning skulle ingå i samorganisationen, och att tillstånd till sådan anläggning icke skulle beviljas annorledes än under villkor, att anläggningen utfördes på det sätt som betingades av samordningen. De villkor, som borde föreskrivas för de samordnade anläggningarna, vore dels att anläggningarna skulle anordnas enligt FM-systemet och vara så inrättade, att de kunde anslutas till riksnätet, och dels att anläggningarnas apparatur skulle utföras i huvudsaklig överensstämmelse med de vid de sakkunnigas betänkande fogade anvisningarna. Därest särskilt lokalnät skulle finnas, borde föreskrift därom jämväl meddelas. Genom att på detta sätt uppställa samorganisationen såsom förutsättning för tillståndsgivningen, tryggades samordningsplanens genomförande i formell bemärkelse.

För säkerställandet av samordningsplanens praktiska förverkligande erfordrades enligt de sakkunnigas mening, att en fortlöpande kontroll anordnades över att polisradioorganisationens utbyggnad skedde i enlighet med de riktlinjer, som vore grundläggande för planen. Denna verksamhet borde omhänderhavas av statspolisintendenten såsom företrädare för samordningsintresset. Kontrollen kunde lämpligast åvägbringas därigenom, att statspolisintendenten bereddes tillfälle yttra sig över tillståndsansökningarna. De sakkunniga förutsatte, att de olika spörsmål, som uppstode vid samordningsplanens tillämpning i de skilda fallen, komme att avhandlas mellan de lokala polismyndigheterna och statspolisintendenten, varigenom planens förverkligande komme att underlättas. Sedan tillstånd beviljats, skulle statspolisintendenten, därest särskilt lokalnät skulle finnas, bestämma vilken av lokalvåglängderna som skulle begagnas för detta nät.

Över betänkandet hava utlåtanden avgivits av samtliga länsstyrelser — efter hörande av, som regel, vederbörande landsfogde och emellanåt andra polis-

chefer, kommunala myndigheter m. fl. — chefen för försvarsstaben, telegrafstyrelsen, statskontoret, luftskyddsinspektionen, statens kriminaltekniska anstalt, säkerhetschefen, 1939 års polisutredning, 1941 års hemortsförsvarssakkunniga, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund samt föreningarna Sveriges polismästare, Sveriges stadsfiskaler och Sveriges landsfiskaler. En redogörelse för innehållet i utlåtandena återfinnes i propositionen å sid. 13—15.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

I sin redogörelse för polisradions betydelse uttala de sakkunniga, att denna främst består däri, att radion i hög grad vidgar möjligheterna att praktiskt utnyttja bilen i polisens tjänst. Enär statspolisen i stor omfattning är utrustad med bilar, finna de sakkunniga, att radion kan bli en synnerligen värdefull hjälpmedel inom statspolisverksamheten. Vidare framhålla de sakkunniga, att det för lokalpolisen framstår som en angelägenhet av särskild vikt, att risken för störningar mellan närliggande anläggningar förebygges. Med hänsyn till båda dessa förhållanden och även, ur synpunkten av polisradions ändamålsenliga utveckling i sin helhet föreslå de sakkunniga, att en samordning av polisradioorganisationen, i den mån denna är av betydelse för tillgodoseende av statspolisens behov av radioförbindelse, skall åvägbringas. Förslaget innebär en allmän planläggning av organisationen efter vissa enhetliga grundlinjer. De samordnade anläggningarna skola sålunda vara inrättade enligt FM-systemet och utrustade för anslutning till det s. k. riksnätet, avsett huvudsakligen för statspolisen. Därrest statspolisens och lokalpolisens radiotrafik utan hinder kan ombesörjas på samma nät, skall riksnätet kunna begagnas jämväl av lokalpolisen. Å orter, där gemensamt nät icke lämpligen kan användas, skall lokalpolisens trafik försiggå å särskilt lokalnät. Till förhindrande av störningar skola närliggande lokalnät tilldelas skilda våglängder. Främst för säkerställandet av att för samordningen ändamålsenlig apparatur kommer till användning föreslå de sakkunniga, att apparaturen skall i viss utsträckning standardiseras. Samordningsplanen skall enligt sakkunnigförslaget genomföras på det sätt, att Kungl. Maj:t vid meddelande av tillstånd till anläggningarna föreskriver de villkor som betingas av samordningen. Statspolisintendenten skall övervaka, att polisradionätets utbyggande sker i enlighet med planen, och hans yttrande skall därför inhämtas över tillståndsansökningarna.

I likhet med de sakkunniga finner jag ur olika synpunkter — främst för tillgodoseende av statspolisens behov av radioförbindelse — angeläget, att polisradioväsendet i riket samordnas. Av de sakkunniga föreslagna riktlinjer för samordningens genomförande synas ändamålsenliga. Även om, såsom ett flertal remissmyndigheter göra gällande, en omedelbar utbyggnad och samordning av polisradion skulle vara av stor betydelse icke endast för polisväsendet utan även för andra förvaltningsgrenar, kan jag med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna icke förorda, att sådana åtgärder vidtagas. Samordningen synes böra genomföras successivt i den mån nu befintliga anläggningar ombyggas eller nya anläggningar komma till utförande. Det av svenska stadsförbundet väckta spörsmålet om rätt för kommun att bibehålla egen lokal anläggning efter utgången av gällande tillståndsperiod torde böra bedömas med hänsyn till vid denna tidpunkt föreliggande förhållanden. Då anordnande av polisradio är beroende av kommunernas eget initiativ och sålunda icke möjligt att på förhand beräkna, kan någon detaljerad plan för organisationens lokala utbyggnad icke på förhand upprättas. Vad av de sakkunniga och av vissa över de sakkunnigas förslag hörda myndigheter anförts om

utnyttjande av polisradioanläggningarna inom andra förvaltningsområden än polisväsendet — främst luftskyddet och övriga grenar av hemortsförsvaret — föranleder intet annat yttrande från min sida än att detta i största möjliga utsträckning bör ske och att frågan härom får upptagas till behandling i varje särskilt fall. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet har jag kommit till den uppfattningen, att tillståndsgivningen omedelbart bör omläggas efter de linjer för samordningsplanens genomförande, som av de sakkunniga föreslagits.

Vad härefter angår de ekonomiska betingelserna för samordningsplanens förverkligande anför de sakkunniga huvudsakligen följande. Anläggningskostnaderna för de fasta stationerna inom samorganisationen böra i princip lika fördelas mellan staten och kommunerna. Avsteg från denna regel kan emellertid finnas påkallat av omständigheterna i det särskilda fallet. Sär-anordningar, som kunna behövas för statspolisen eller lokalpolisen, skola bekostas av den för vilkens räkning de utföras. Statens del av kostnaderna skall utgå i form av statsbidrag. För statsbidragets tillgodonjutande skola vissa villkor föreskrivas, avsedda att säkerställa syftet med statsbidraget. Av dessa villkor må här nämnas skyldigheten för kommunen att vidkännas de av anläggningen betingade underhålls- och driftkostnaderna. De sakkunniga framhålla, att radioutrustningen till bilarna naturligen bör anskaffas av statspolisen för sig och av den lokala polisen för sig.

De sakkunnigas förslag till fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för polisradioväsendets utbyggnad och samordning finner jag väl avvägt och förordar, att statsbidrag tills vidare skall utgå i enlighet med förslaget. Att ur statsbidragssynpunkt giva de polisdistrikt, som redan anordnat polisradio enligt det äldre AM-systemet, någon särställning finner jag för närvarande icke påkallat. Emellertid kan det framdeles visa sig erforderligt att, såsom ordningspolisintendenten i Stockholm föreslagit, i de största polisdistrikten anordnas särskilda fasta anläggningar för statspolisen och för lokalpolisen. Beträffande förslaget att med statsbidraget skall förbindas villkoret, att kommunen skall vidkännas kostnaderna för anläggningens underhåll och drift, vill jag framhålla, att statsbidraget till anläggningskostnaden synes hava bestämts på ett för kommunerna så förmånligt sätt, att underhålls- och driftkostnaderna skäligen böra helt bestridas av kommunen.

För lämnande under nästföljande budgetår av statsbidrag enligt angivna grunder till kostnaderna för sådana fasta anläggningar, som finnas böra ingå i samordningsplanen, beräknar jag ett belopp av 30,000 kronor vara erforderligt. Hinder synes icke böra möta mot att tilldela kommun bidrag för redan under innevarande budgetår enligt FM-systemet utförd anläggning. Medel synas jämväl böra beräknas för anskaffande av ett antal rörliga anläggningar för sådana statspolisavdelningars bilar, inom vilkas verksamhetsområden till riksnätet anslutna fasta anläggningar komma till utförande. För vinnande av erfarenhet rörande radions användbarhet inom statspolisverksamheten synas fem rörliga anläggningar under nästföljande budgetår vara tillfyllest. Då varje sådan anläggning betingar ett pris av 4,000 kronor, kommer kostnaden för denna anskaffning att uppgå till 20,000 kronor. För ifrågasvarande båda ändamål erforderligt belopp — tillhopa sålunda 50,000 kronor — bör anvisas såsom reservationsanslag under rubriken Statspolisorganisationen: Polisradioväsendet. Från anslaget synes något mindre belopp böra kunna ställas till statspolisintendentens förfogande för anlåtande av teknisk sakkunskap vid provning av ansökningarna om tillstånd till polisradioanläggningar.

I likhet med departementschefen finner utskottet den föreliggande utredningen giva vid handen, att det främst för tillgodoseende av statspolisens behov av radioförbindelse är angeläget, att polisradioväsendet i riket samordnas. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna har detta icke ansetts böra ske genom en omedelbar utbyggnad. I stället föreslås, att samordningen genomföres successivt i den mån nu befintliga anläggningar ombyggnas eller nya komma till utförande, vilket utskottet för sin del finner välbetänkt.

Till kommunernas utgifter för anläggning av de fasta stationerna skall staten enligt förslaget bidra med i princip halva beloppet, men avsteg från denna grundsats förutses kunna bli påkallade av omständigheterna i de särskilda fallen. Såsom villkor för bidragets åtnjutande skulle föreskrivas bland annat, att kommunen vidkännes de av anläggningen betingade underhålls- och driftkostnaderna.

Medelsbehovet för statsbidrag till fasta anläggningar beräknas till 30,000 kronor. Härutöver beräknas 20,000 kronor erforderliga för anskaffande av fem rörliga anläggningar till vissa statspolisavdelningars bilar. Från anslaget förutsättes något mindre belopp skola kunna ställas till statspolisintendentens förfogande för anlitage av teknisk sakkunskap vid prövning av ansökningar om tillstånd till polisradioanläggningar.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot vad i nu berörda avseenden anförts och föreslagits, får hemställa,

att riksdagen må till *Statspolisorganisationen: Polisradioväsendet* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Stockholm den 4 maj 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Lindström, Bernhard Nilsson, Bäckström, Sven Larsson, Heiding, Magnusson* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Isacsson, Hansson* i Rubbestad, *Holmdahl, Mårtensson*, fru *Alvén* och herr *Barnekow*.
